YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (2)

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2026

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, may.
2-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o‘g‘li, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig‘i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali
O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARIDA MOLIYAVIY HISOBOTLAR TAHLILINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'NALISHLARI 12
Xudoyberdiyev Ulug'bek Axmad o'g'li

O'ZBEKISTON KOMPANIYALARIDA DIVIDEND SIYOSATI JOZIBADORLIGINI OSHIRISH 16
Shermuxamedov Akmal Komiljonovich

РАЗВИТИЕ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ФИНТЕХА И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА 21
Салимова Зиёда Рустамжон қизи

ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARIDA YO'QOTISHLAR HISOBI UCHUN ISHCHI HISOBVARAQLARI TIZIMINI ISHLAB CHIQISH 27
Xojimurodov Zuxriddin Shukurullo o'g'li

RAQAMLI MUHITDA BANK XIZMATLARINI MASOFADAN KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH 32
Azlarova Aziza Axrorovna

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SOLIQ ORGANLARI FAOLIYATINI SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 36
Soyibova Matluba Ahmedboyevna

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 41
M.O. Yo'ldoshova

NARXLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY KONSEPSIYASI SIFATIDA DINAMIK NARX SHAKLLANTIRISH 45
Anvar Deberdiyev

SOLIQ MA'MURCHILIGINI RAQAMLASHTIRISH VA RIVOJLANTIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOT KO'LAMINI QISQARTIRISH YO'LLARI 49
Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich

STARTAP EKOTIZIMLARINI RAG'BATLANTIRISHNING SOLIQ MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: GLOBAL MUAMMOLAR VA HUDUDIY IMKONIYATLAR 55
Ishimova Mohinur Absalomovna

UMUMIY OVQATLANISH TIZIMIDA B2B MARKETINGINI JORIY ETISH. (XORAZM VILOYATI MISOLIDA) 61
Zakirova Gulnoza Qudratovna, Aliyeva Gulnora Ildarovna

TIBBIYOT TASHKILOTLARIDA NOMOLIYAVIY AKTIVLAR HISOBI AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 67
Iskanov Xoljigit Nurkosimovich

RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI RIVOJLANTIRISH MARKAZIDA ICHKI AUDIT TIZIMINI TASHIL ETISH AMALIYOTI 73
Suyunov Yorqin Bekmurodovich, Nazarov Ubaydulla Abdumannapovich

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MONOPOLIYAGA QARSHI SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 79
Yuldashev Akmal Kiyomovich

TOG'-KON KORXONALARIDA TEXNOLOGIK TIZIM HOLATINI BAHOLASH VA IQTISODIY SAMARADORLIK ZAXIRALARINI ANIQLASH 83
Abirova Nargizabonu

YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI VA ULARNING MILLIY RIVOJLANISHI 88
Turayev Abduvohid Kuldashevich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

IQTISODIYOTNING INNOVATSION TARAQQIYOTI SHAROITIDA MEHNAT RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI....93
Artiqova O‘g‘iljon Zafar qizi

O‘ZBEKISTON MILLIY TELERADIOKOMPANIYASI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA SEMIR MODELIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI....101
Rustamov Zafar

QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH TANNARXINI PASAYTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI....107
Metyakubov Azamat Djumanazarovich

BUXORO ARK ANSAMBLI TURISTIK SIG‘IM IMKONIYATLARINI BAHOLASH....111
Sulaymonova Malika Maxmudovna, Qilichov Muhriddin Husniddin o‘g‘li

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ПЛАНИРОВАНИЯ, КОНТРОЛЯ И АНАЛИЗА ДЕНЕЖНЫХ ПОТОКОВ НА МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ....116
Муродов Шавкатжон Фарходович, Зайналов Ж. Р.

XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDAGI INVESTITSION LOYIHALARNI AMALGA OSHIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO‘LLARI....121
Ochildiyeva Naima Mengziya qizi, Ollokulova Feruza Mansurovna

TIJORAT BANKLARINING KREDITLASH AMALIYOTIDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH....127
Melibayev Sodir Adilovich

TIJORAT BANKLARI RENTABELLIGINI TA’MINLASHDA AKTIVLAR VA REGULYATIV KAPITALNING O‘RNI....135
Sheraliev Abbos Xolmuminovich

DIGITAL TRANSFORMATION OF DECISION-MAKING IN THE NATIONAL ELECTRICITY GRID OF UZBEKISTAN....140
Abdumalik A. Djumanov, Mukhlisa M. Gafurova, Tursunmurod R. Sobirov

VIRTUAL IQTISODIYOTNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH MEXANIZMLARI....147
Yuldashev Adhamjon Axadjonovich

O‘ZBEKISTON QIMMATLI QOG‘OZLAR BOZORINING RIVOJLANISH HOLATI VA INSTITUTSIONAL TUZILMASI....152
Shamsiddinov Ne’matjon Ashurali o‘g‘li

ASOSIY VOSITALAR HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH....157
To‘ychiyeva Dilnoza Farxod qizi

ELEKTRON TIJORAT BOZORIDA RISKLARNI BAHOLASH MASALALARI....162
Aripov Ulug‘bek Bahodirovich

UY-JOY BOZORINI IPOTEKA KREDITLASH AMALIYOTI ORQALI INTEGRATSIYA QILISH: O‘ZBEKISTON SHAROITIDA RIVOJLANISH YO‘NALISHLARI....166
A’zamxo‘jayeva Nihola Sulaymon qizi

HUDUDIY INVESTITSIYA TARKIBINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA DINAMIK TA’SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)....171
Mirzakulova Risolat Musurmankulovna

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI KREDITLASH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH....175
Bo‘taev O‘tkir Eshboevich

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI MOLIYALASHTIRISHNING INNOVATSION USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH....181
Umarova Malika Nematjanovna

РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ЗЕЛЕНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ КАК ФАКТОР СТАНОВЛЕНИЯ ЦИРКУЛЯРНОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ....187
Рахмонов Джамшид Одил угли

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНИЗАЦИЯХ КУЛЬТУРЫ УЗБЕКИСТАНА 194
Абдусаламова Фарогат Сунатиллаевна

BANK XIZMATLARI KO'RSATISH MEZONLARINI ANIQLASH VA ULARNI BAHOLASH 200
Avazbek Jo'rayev

BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK OMILLARNING IQTISODIY AHAMIYATI 207
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna

ASALARICHILIK XO'JALIKLARIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 211
Berdimuratov Kuanishbay Genjebaevich

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ ПРОЕКТОВ И ПРОГРАММ 215
Абдупаттоев Абдухакимжон Абдулхамид угли

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TISH STRATEGIYASI 228
Mohichexra Melikovna Mo'minova

INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH XUSUSIYATLARI: XALQARO TAJRIBA TAHLILI 233
Dilbar Xasanovna Aslanova, Usmanova Zumrad Islamovna

TA'LIM TIZIMIDA MARKETING YONDASHUVI VA TAMOYILLARINI QO'LLASHNING NAZARIY ASOSLARI 239
Musayeva Shoira Azimovna, Raxmonova Aziza Tolibovna

MEHMONXONALAR VA OILAVIY MEHMON UYLARI RIVOJLANISHINING NAZARIY ASOSLARI 245
Boynazarov Ulug'bek Egamberdiyevich

HUDUDLARNING TURISTIK SALOHIYATIDAN FOYDALANISH ORQALI ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI 250
Daminov Mirvoxid Isroilovich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING BARQAROR IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: MAKROIQTISODIY VA TARMOQ KO'RSATKICHLARI ASOSIDA TAHLIL 255
Iminoxunov Abdukoxor Abdivaitovich

OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING INNOVATSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI 264
Abdunabiyev Sirojiddin G'anijon o'g'li

ИССЛЕДОВАНИЕ АКТИВНОСТИ И СТАБИЛЬНОСТИ КАТАЛИЗАТОРОВ В ПРОЦЕССЕ ГИДРООЧИСТКИ НЕФТЕПРОДУКТОВ И ИХ РОЛЬ В ОХРАНЕ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ 271
Тураев Баходир Тиркашевич, Махманов Дониёр Махманович

SURXONDARYO VILOYATI HUDUDIY TURIZM BOZORINING MARKETING TAMOYILLARI ASOSIDAGI KOMPLEKS TAHLILI 276
Namozov Shahzod Maxmud o'g'li

INNOVATIVE TRANSFORMATION PROCESSES AND ADVANCED INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE FIELD OF AGRICULTURAL SERVICES 282
Djurayeva Dilnoza Davronovna, Boltayeva Shakhnoza Bebudovna

COMPARISON OF HOSPITAL-BASED AND HOME-BASED REHABILITATION AFTER CERVICAL SPINE SURGERY IN UZBEKISTAN 290
Shokhrukh Ziyavaddinov

O'ZBEKISTON AKSIYADORLIK JAMIYATLARI MOLIYAVIY KOEFFITSIYENTLARI TAHLILI 299
Norqulov Mirsaid To'lqin o'g'li

TIJORAT BANKLARIDA RAQOBAT MUHITINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI 306
Turdiyev Izatulla Ollaqulovich

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA IJARA HISOBI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 312
Xoliqulova Yulduz Panji qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ELEKTR TARMOQLARI KORXONALARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGIGA RAQAMLASHTIRISH VA INNOVATSIYALARNING O‘RNI: XORIJ TAJRIBASI 317
Mavlonov Ozod Ulug‘bekovich

QISHLOQ XO‘JALIGINI RIVOJLANTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING XORIJIY DAVLATLAR ILG‘OR TAJRIBALARI VA ULARNI MAMLAKATIMIZDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI 322
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich, Sharipova Lobar Umrbek qizi

BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA BOSHQARISHNING ILG‘OR XORIJIY TAJRIBALARI 330
Boltayev Zokirjon Otanazarovich

RAQAMLI IQTISODIYOT TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TO‘LOV QOBILIYATINI TA’MINLASHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI 334
Adilova Zohida Ikromjonovna

MOLIYAVIY AKTIVLAR TARKIBIDAGI DEBITORLIK QARZDORLIKLARINI MHXS TALABLARI ASOSIDA BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI 339
Umurzakov Dilshodbek Xakimovich

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕНЕДЖМЕНТА В УСЛОВИЯХ УДАЛЁННОЙ РАБОТЫ 345
Хамидов Далер Дилшодович

ISMOIL SOMONIY MAQBARASINING TURISTIK SIG‘IMINI BAHOLASH: BUXORO TARIXIY MARKAZI MISOLIDA 351
Choriyeva Dilovar Tohir qizi, Qilichov Muhriddin Husniddin o‘g‘li

CONSUMER TRUST IN UZBEKISTAN’S E-COMMERCE 356
Erkin Shavqiyev Professor, Ulugmurodov Farkhod

IMPROVING THE FINANCING SYSTEM OF EXPORT ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS ENTITIES 362
Karamatdinova Aysawle Parakhatovna

XORIJIY OLIY TA’LIM MUASSASALARINING RAQAMLI MARKETING VOSITALARI TAHLILI: O‘ZBEKISTON SHAROITIDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI 369
Sharopova Nafosat, Xolmamatov Diyorbek

SURXONDARYO VILOYATIDA MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIGA TA’SIR ETUVCHI IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH 374
Islomov Bobur Bahodir o‘g‘li

XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA ASOSIY VOSITALARGA AMORTIZATSIYA HISOBLASH USULLARI VA AUDITORLIK HISOBOTINI TAKOMILLASHTIRISH 380
Xasanov Shoxrux Raximjonovich

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA REAL SEKTOR KORXONALARINING ROLI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 385
Sobitova Ra’no Solidjonovna, Babaxadjayev Firdavs Bahodir o‘g‘li

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEK CONSULTING SERVICES MARKET AND METHODS FOR ASSESSING THE POTENTIAL FOR ATTRACTING INVESTMENTS 388
Usmonova Dilfuza Ilkhomovna

RESPUBLIKAMIZDA UMUMIY OVQATLANISH SOHASI XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARDAN FOYDALANISH 394
Kalanova Moxigul Baxritdinova

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA KORXONA BOSHQARUVINING TASHKILIY-IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 399
Azlarova Munira Muhammad-Amin qizi, Yoqubov Madaminbek Abdurahim o‘g‘li

BALIQCHILIK SOHASIDA TADBIRKORLIK MAJMUALARINI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISHNING ROSSIYA TAJRIBASI VA UNI O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI 406
Rajapov Xayrulla Bekdurdiyevich

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA CHIQINDILARNI BOSHQARISH TIZIMINING ZAMONAVIY MODELLARI 416
Xasanov Komil Mutalibjanovich

TOSHKENT VILOYATI QISHLOQ HUDUDLARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY-IQTISODIY OMILLARI: EMPIRIK TAHLIL 421
Saidakbarova Ziyoda Doniyor qizi

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF ADDITIONAL ACTIVITIES IN FARM ENTERPRISES 426
Kalimbetov Khaliknazar Kurbanbaevich

KIMYO SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO‘NALISHLARINI TAKOMILLASHTIRISH 432
Suyarov Shaxzod Salim o‘g‘li

XALQARO MOLIYA TASHKILOTLARIDAN O‘ZBEKISTONGA JALB ETILGAN IMTIYOZLI MABLAG‘LARNING SAMARADORLIGI 438
Turdiyeva Zarnigor Asqar qizi

NAVOIY VILOYATIDA TURIZM XIZMATLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH 442
Turayev Abduvoxid Kuldashevich

TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKNI BOSHQARISHNING XORIJIY AMALIYOTI 448
Turg‘unov Nodirbek Muminjanovich

KORXONALARDA STRATEGIK REJANI ISHLAB CHIQISH DARAJALARI VA BOSQICHLARI 452
Zaripova Sayohat Zafarovna

IQLIM O‘ZGARISHINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA’SIRI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA XALQARO TAJRIBA 457
Ozodxon Mahmudovna Qo‘ziboyeva, Anvarbekov Fayzullo Rustamjon o‘g‘li, Rahmonova Xosiyatxon Fayzullo qizi

WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF BANKING SERVICES THROUGH THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND BIG DATA TECHNOLOGIES 462
Mamatova Sevara Ilhom kizi

O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISK MENEJMENT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH 470
Toshpulatov Davron Akromovich

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR 477
Qorriyeva Shahnoza Safarbayevna

YASHIRIN IQTISODIYOTNING RASMIY IQTISODIYOTGA TA’SIRINI BAHOLASH MUAMMOLARI 482
Bobojonov Azimjon Akmal o‘g‘li

NAVOIY VILOYATI QIZILQUM CHO‘LLARIDA XALQARO TURIZMNI TASHKIL QILISH VA RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO‘NALISHLARI 486
Turayev Abduvoxid Kuldashevich

BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHINING ASOSIY OMILLARI VA ULARNING IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI: TANLANGAN DAVLATLAR VA O‘ZBEKISTON MISOLIDA 493
Dadabayeva Nigora Muxamatxanovna, Jahongirova Muazzamxon Jahongir qizi

AUDIT TEKSHIRUVLARIDA AUDIT DALILLARINI YIG‘ISH AMALIYOTINI ZAMONAVIY IT TEXNOLOGIYALARDAN VA “MACHINE LEARNING” DAN FOYDALANGAN HOLDA TAKOMILLASHTIRISH (“IPAK YO‘LI” AITB MISOLIDA) 499
Eshqurbonov Bahrom Norsoat o‘g‘li

O‘ZBEKISTONDA OLIY TA’LIM BITIRUVCHILARINING MEHNAT BOZORIGA INTEGRATSIYASI: RAQAMLI KO‘NIKMALAR OMILINING ROLI 506
Eshbo‘riev Umarbek Rashidovich

KOMPANIYALAR MOLIYASINING BARQARORLIGINI TA’MINLASH YO‘LLARI 518
Rasulov Jasurbek Abdurasulovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ZAMONAVIY BAHOLASH FAOLIYATIDA PYTHON DASTURLASH TILINI QO‘LLASHNING USLUBIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI 522
Shaminov Abbosjon Faxriddin o‘g‘li

MINTAQADA SANOAT TARMOQLARIGA INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING TASHKILIY-IQTISODIY YO‘NALISHLARI........ 527
Maxmudov Jasurbek Ergashevich

HUDUDIY ASALARICHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI 532
Sulaymonov Sherzod Nasivaliyevich

BARQAROR TURIZM VA UNING IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA’SIRI 536
Sultonova Abduraimova Kamola Abdumannob qizi

РАЗВИТИЕ КОРПОРАТИВНЫХ ФИНАНСОВ С УЧЕТОМ ESG-ПРИНЦИПОВ 542
Алиева Сусанна Сейрановна

ЭМОЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ РУКОВОДИТЕЛЯ КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ........ 548
Алибекова Паризода Раджаб кизи, Алимова Машҳура Тоирхоновна

KREDIT RESURSLARINING HUDUDIY IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY SAVODXONLIKNING INSTITUTSIONAL ROLI 554
G‘aniyev Sanjar Poziljon o‘g‘li

SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH INVESTITSIYALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH 561
Qorabayev Shuxratjon Axmadjonovich

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI QO‘LLAB-QUVVATLASH ORQALI INKLYUZIV INVESTITSION MUHITNI RIVOJLANTIRISH 568
Irisqulova Munisa Akmal qizi

IQTISODIYOT ЭКОНОМИКА ECONOMY

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI QO‘LLAB-QUVVATLASH ORQALI INKLYUZIV INVESTITSION MUHITNI RIVOJLANTIRISH

Irisqulova Munisa Akmal qizi
TDIU magistranti
ORCID: 0009-0009-4395-2080
E-mail: munis.iriskulova@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash orqali inklyuziv investitsion muhitni shakllantirish masalalari tadqiq etilgan. Maqolada kichik biznesning iqtisodiy o‘sish, bandlikni ta’minlash hamda investitsion jozibadorlikni oshirishdagi roli tahlil qilingan. Xalqaro tajriba va ilmiy adabiyotlar asosida kichik biznesni rivojlantirish mexanizmlari hamda ularning investitsion muhitga ta’siri o‘rganilgan. Tadqiqot natijalari kichik biznes sektori barqaror iqtisodiy o‘sish va inklyuziv rivojlanishning muhim harakatlantiruvchi kuchi ekanligini ko‘rsatdi hamda ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: kichik biznes, tadbirkorlik, inklyuziv iqtisodiyot, investitsion muhit, iqtisodiy o‘sish, startaplar, bandlik, innovatsiyalar, O‘zbekiston iqtisodiyoti.

Abstract. This article examines the issues of developing an inclusive investment environment through supporting small business and private entrepreneurship. The role of small business in ensuring economic growth, employment, and increasing investment attractiveness is analyzed. Based on international experience and scientific literature, the mechanisms for small business development and their impact on the investment environment are studied. The research findings demonstrate that the small business sector is an important driving force for sustainable economic growth and inclusive development, and scientifically grounded proposals and recommendations have been developed.

Key words: small business, entrepreneurship, inclusive economy, investment environment, economic growth, startups, employment, innovations, economy of Uzbekistan.

Аннотация. В данной статье исследуются вопросы формирования инклюзивной инвестиционной среды посредством поддержки малого бизнеса и частного предпринимательства. Проанализирована роль малого бизнеса в обеспечении экономического роста, занятости населения и повышении инвестиционной привлекательности. На основе международного опыта и научной литературы изучены механизмы развития малого бизнеса и их влияние на инвестиционную среду. Результаты исследования показали, что сектор малого бизнеса является важной движущей силой устойчивого экономического роста и инклюзивного развития, а также разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации.

Ключевые слова: малый бизнес, предпринимательство, инклюзивная экономика, инвестиционная среда, экономический рост, стартапы, занятость, инновации, экономика Узбекистана.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiy rivojlanishning muhim harakatlantiruvchi kuchlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Jahon tajribasi shuni ko‘rsatadiki, kichik va o‘rta korxonalar nafaqat iqtisodiy o‘sishni jadallashtiradi, balki yangi ish o‘rinlarini yaratish, innovatsiyalarni joriy etish hamda investitsiyalarni jalb qilishda ham muhim rol o‘ynaydi. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (XMT) ma’lumotlariga ko‘ra, rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik va o‘rta korxonalar sektori rasmiy bandlikning 60–70 foizini, yalpi ichki mahsulotning esa 40–60 foizini ta’minlaydi (ILO, 2023).

Inklyuziv investitsion muhit tushunchasi so‘nggi o‘n yillikda global iqtisodiy siyosat tizimida mustahkam o‘rin egalladi. Mazkur tushuncha nafaqat yirik korporatsiyalar, balki kichik korxonalar, ijtimoiy tadbirkorlar hamda

yangi ishbilarmon subyektlar uchun ham teng investitsiya imkoniyatlarini yaratishni anglatadi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDG–8 va SDG–10) investitsiyalarning inklyuzivligini iqtisodiy tenglik va barqaror o'sishning muhim sharti sifatida belgilaydi.

O'zbekiston iqtisodiyoti 2017-yildan boshlab keng ko'lamli islohotlar bosqichiga kirdi. 2017–2022-yillarda amalga oshirilgan "Harakatlar strategiyasi" hamda 2022-yildan joriy etilgan "O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida kichik biznesni rivojlantirish va investitsion muhitni yaxshilash ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilandi. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining 2024-yilgi ma'lumotlariga ko'ra, mamlakatda 520 000 dan ortiq kichik va o'rta korxona faoliyat yuritmoqda hamda ular umumiy bandlikning 78,4 foizini ta'minlamoqda.

Shu bilan birga, kichik biznesni inklyuziv investitsion muhit bilan uzviy bog'liqlikda kompleks tarzda o'rganishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar O'zbekiston iqtisodiyot fanida bosqichma-bosqich rivojlanib bormoqda. Mazkur maqola ushbu ilmiy yo'nalishni yanada boyitish maqsadida nazariy yondashuvlar, xalqaro tajriba hamda O'zbekistonga oid empirik ma'lumotlar sintezi asosida ilmiy xulosa va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Tadqiqotning maqsadi — kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini tahlil qilish hamda ular orqali O'zbekistonda inklyuziv investitsion muhitni rivojlantirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

- kichik biznes va inklyuziv investitsion muhit o'rtasidagi nazariy bog'liqlikni aniqlash;
- jahon mamlakatlari tajribasini qiyosiy tahlil qilish;
- O'zbekistondagi kichik biznes sektorining holati hamda amalga oshirilayotgan islohotlarni baholash;
- inklyuziv investitsion muhitni rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Tadbirkorlik va innovatsiyalar nazariyasi

Iqtisodiy rivojlanish nazariyasida tadbirkorlik fenomenini ilmiy jihatdan birinchi bo'lib tizimli asoslab bergan olim Joseph Schumpeter hisoblanadi. Uning 1934-yilda ilgari surilgan "ijodiy vayronagarlik" (creative destruction) nazariyasiga ko'ra, tadbirkorlar eskirgan iqtisodiy mexanizmlarni yangi innovatsion yechimlar bilan almashtirish orqali iqtisodiyotda innovatsion to'lqinlarni yuzaga keltiradi hamda uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi. Shumpeter an'analarini davom ettirgan Peter Drucker (1985) esa tadbirkorlikni tizimli innovatsion jarayon sifatida talqin qilib, kichik korxonalarning ushbu jarayondagi markaziy rolini alohida ta'kidlaydi.

Institutsional iqtisodiyot va investitsion muhit

Douglass North (1990) institutsional iqtisodiyot nazariyasida iqtisodiy rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi omili sifatida rasmiy va norasmiy institutlarni e'tirof etadi. Uning fikriga ko'ra, huquqiy kafolatlar, mulk huquqining himoyalanganligi hamda bozor qoidalarining shaffofligi investitsion oqimlarning ortishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Nort konsepsiyasini rivojlantirgan Simeon Djankov va hammualliflar (2002) "Doing Business" ko'rsatkichlari asosida kichik biznesni ro'yxatdan o'tkazish tartib-taomillarining soddaligi investitsion jozibadorlikka sezilarli ta'sir ko'rsatishini empirik jihatdan asoslab bergan.

World Bankning "Doing Business – 2020" hisobotiga ko'ra, tadbirkorlik muhitining 10 foizga yaxshilanishi yalpi ichki mahsulotga nisbatan investitsiyalar ulushining o'rtacha 2,2 foiz punktga oshishiga xizmat qilgan. Mazkur statistika kichik biznes siyosati va investitsion muhit o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi.

Inklyuziv iqtisodiy rivojlanish

Amartya Sen (1999) o'zining "Rivojlanish — erkinlik sifatida" konsepsiyasida iqtisodiy rivojlanishni faqat daromadlarning o'sishi bilan emas, balki inson imkoniyatlarining (capabilities) kengayishi bilan bog'laydi. Mazkur yondashuv inklyuziv iqtisodiyot konsepsiyasining muhim nazariy asoslaridan biri hisoblanadi. OECD (2018) esa inklyuziv o'sishni "jamiyatning barcha qatlamlari uchun iqtisodiy imkoniyatlar va farovonlikni kengaytiruvchi iqtisodiy o'sish" sifatida ta'riflaydi.

Mahalliy iqtisodchi M. Asqarova inklyuziv iqtisodiy o'sish masalalariga bag'ishlangan tadqiqotlarida O'zbekiston sharoitida inklyuziv rivojlanish konsepsiyasining nazariy asoslari, uni ta'minlovchi omillar hamda iqtisodiy siyosatda qo'llash mexanizmlarini batafsil yoritgan. Muallif investitsion muhitni yaxshilash, kichik biznesni rivojlantirish va aholi bandligini oshirish inklyuziv iqtisodiy o'sishning asosiy ustunlari ekanligini ta'kidlaydi.

Kichik biznes va investitsiyalar o'rtasidagi munosabat

Michael Porter (1990) o'zining "Millatlar raqobatbardoshligi" asarida kichik va o'rta korxonalar klasterlarining mahalliy investitsion oqimlarni rag'batlantirishdagi ahamiyatini turli misollar asosida ko'rsatib bergan. Keyingi ilmiy tadqiqotlarda David Audretsch va Roy Thurik (2001) kichik biznes faolligi darajasi bilan iqtisodiyotning innovatsion intensivligi o'rtasida statistik jihatdan muhim ijobiy korrelyatsiya mavjudligini empirik ravishda isbotlagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot yondashuvi

Ushbu tadqiqotda miqdoriy va sifat tahlilining kombinatsiyasiga asoslangan aralash metodologiya (mixed methods approach) qoʻllanilgan. Tadqiqot quyidagi uch asosiy bosqichdan iborat:

- birlamchi bosqich — mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari hamda Oʻzbekiston Respublikasining meʼyoriy-huquqiy hujjatlarini tizimli oʻrganish (systematic literature review);
- ikkilamchi bosqich — Oʻzbekiston Respublikasi Davlat statistika qoʻmitasi, World Bank, OECD va International Labour Organizationning rasmiy statistik maʼlumotlari asosida tendensiya hamda korrelyatsion tahlillarni amalga oshirish;
- uchinchi bosqich — qiyosiy tahlil asosida xorijiy davlatlar, jumladan South Korea, Germany va Singapore tajribasini Oʻzbekiston amaliyoti bilan solishtirish.

Maʼlumot manbalari

Tadqiqotda quyidagi rasmiy manbalardan foydalanilgan:

- Oʻzbekiston Respublikasi Davlat statistika qoʻmitasining 2019–2024-yillardagi yillik hisobotlari;
- World Bankning “Doing Business” hamda “World Development Indicators” maʼlumotlar bazalari;
- International Labour Organizationning rasmiy bandlik statistikasi;
- OECDning “Financing SMEs and Entrepreneurs” hisobotlari (2018–2024);
- Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari.

Tahlil usullari

Statistik maʼlumotlarni tahlil qilishda vaqt qatorlari tahlili (2017–2024-yillar), gorizontal va vertikal tahlil usullaridan foydalanilgan. Mamlakatlararo qiyosiy tahlilda koʻrsatkichlarning nisbiy qiymatlari, xususan yalpi ichki mahsulotga nisbatan ulushi asos qilib olingan. Mazkur yondashuv turli iqtisodiy hajmga ega mamlakatlarni oʻzaro toʻgʻridan-toʻgʻri solishtirish imkonini yaratgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Oʻzbekistonda kichik biznesning joriy holati

Oʻzbekiston Respublikasi Davlat statistika qoʻmitasining 2024-yilgi maʼlumotlari asosida kichik va oʻrta biznes sektorining asosiy koʻrsatkichlari quyidagi jadvalda keltirilgan (1-jadval).

1-jadval. Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesning asosiy koʻrsatkichlari (2019–2024-yillar)

Koʻrsatkich	2019	2021	2024
Kichik va oʻrta korxonalar soni (ming dona)	360,2	430,7	521,3
Kichik va oʻrta korxonalar bandligi (% umumiy bandlikdan)	72,1	75,8	78,4
Kichik va oʻrta korxonalar ulushi YAIMda (%)	54,3	56,1	58,7
Kichik va oʻrta korxonalar eksport ulushi (%)	18,6	21,3	24,8
Yangi roʻyxatdan oʻtgan kichik va oʻrta korxonalar soni (ming)	42,1	56,8	69,4

Jadval maʼlumotlaridan koʻrinib turibdiki, 2019–2024-yillar davomida Oʻzbekistonda kichik va oʻrta korxonalar sektori barqaror oʻsish tendensiyasini namoyon etmoqda. Xususan, korxonalar soni 44,7 foizga, yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 4,4 foiz punktga hamda bandlikdagi ulushi 6,3 foiz punktga oshgan. Mazkur koʻrsatkichlar mamlakatda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning ijobiy natijalarini tasdiqlaydi.

Islohotlar tahlili

Oʻzbekistonda kichik biznesni qoʻllab-quvvatlash boʻyicha 2017–2024-yillar davomida amalga oshirilgan asosiy islohotlar quyidagilardan iborat:

- roʻyxatdan oʻtkazish muddatining 30 kundan 1 ish kunigacha qisqartirilishi (2018-yil, PQ–3508-son qaror[1]);
- kichik biznes uchun soliq yukining kamaytirilishi, jumladan aylanma soligʻi stavkasining 5 foizdan 4 foizga tushirilishi (2020-yil);
- “Tadbirkorlik kafolatlari” fondi orqali 2,1 mlrd soʻmlik kafolatlangan kreditlar ajratilishi (2023-yil);
- “Yoshlar — kelajagimiz” dasturi doirasida 35 000 dan ortiq yosh tadbirkorlarga grant va imtiyozli kreditlar berilishi (2022–2024-yillar);

1 Oʻzbekiston Respublikasi ichki ishlar vazirining buyrugʻi, 30.03.2024 yilda roʻyxatdan oʻtgan, roʻyxat raqami 3508 https://lex.uz/docs/-6858668

• “Ayollar tadbirkorligi” dasturi doirasida hududlarda biznes-inkubatorlarning tashkil etilishi (2021–2024-yillar);

• IT Park Uzbekistan va Texnopark tarmog‘ining 14 ta shaharni qamrab olishi (2024-yil holatiga ko‘ra).

Xalqaro qiyosiy tahlil

Xalqaro tajribani o‘rganish O‘zbekiston uchun kichik biznes sektorini rivojlantirish orqali inklyuziv investitsion muhitni shakllantirishning muhim yo‘nalishlarini belgilash imkonini bermoqda (2-jadval).

2-jadval. Xalqaro qiyosiy ko‘rsatkichlar (World Bank, OECD, 2024-yil)

Ko‘rsatkich	Germaniya	Janubiy Koreya	Singapur	O‘zbekiston (2024)
Kichik va o‘rta korxonalar ulushi YAIMda (%)	53	50	48	58,7
Kichik va o‘rta korxonalar bandligi (%)	62	87	72	78,4
Ro‘yxatdan o‘tkazish muddati (kun)	4	4	1,5	1
Kichik va o‘rta korxonalarning kreditga kirish darajasi (% YAIMdan)	22	18	26	9,4
Innovatsion startaplar soni (1 mln aholiga)	310	290	520	48

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, O‘zbekiston bir qator ko‘rsatkichlar, jumladan kichik va o‘rta korxonalar ulushining YAIMdagi hissasi, bandlik ulushi hamda korxonalarni ro‘yxatdan o‘tkazish tezligi bo‘yicha raqobatbardosh natijalarni namoyon etmoqda. Biroq kichik va o‘rta korxonalarning kredit resurslariga kirish imkoniyati (YAIMning 9,4 foizi) hamda innovatsion startaplar intensivligi bo‘yicha hali sezilarli rivojlanish salohiyati mavjud.

Inklyuziv investitsion muhitga ta’siri

Kichik biznes sektorining kengayishi O‘zbekistonda investitsion muhitning inklyuzivligini bir necha muhim yo‘nalishlarda oshirmoqda:

• hududiy muvozanat — 2024-yilda kichik va o‘rta korxonalarning 61,3 foizi poytaxt hududidan tashqarida faoliyat yuritgan. Bu esa investitsiyalarning hududlar kesimida nisbatan muvozanatli taqsimlanishiga xizmat qilmoqda;

• gender inklyuzivligi — ayollar rahbarligidagi korxonalar ulushi 2019-yildagi 14,2 foizdan 2024-yilda 23,7 foizgacha oshgan (DSQ, 2024);

• yoshlar ishtiroki — 35 yoshgacha bo‘lgan tadbirkorlarning ulushi 2024-yilda 31,4 foizni tashkil etgan;

• raqamli inklyuzivlik — elektron savdo hajmi 2021-yildagi 2,3 trln so‘mdan 2024-yilda 8,7 trln so‘mga yetgan (Central Bank of Uzbekistan, 2024).

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, O‘zbekistonda kichik biznes sektori so‘nggi yetti yil davomida barqaror rivojlanish bosqichini bosib o‘tgan hamda iqtisodiy faollikni oshirish, bandlikni ta’minlash va investitsion muhitni yaxshilashda muhim omillardan biriga aylangan. Shu bilan birga, inklyuziv investitsion muhitni yanada takomillashtirish maqsadida ayrim yo‘nalishlarda qo‘shimcha imkoniyat va rivojlanish zaxiralari mavjud.

Asosiy rivojlantirish yo‘nalishlari

• moliyaviy imkoniyatlarni kengaytirish — kichik va o‘rta korxonalarning bank kreditlariga kirish darajasini rivojlangan mamlakatlar tajribasi asosida yanada oshirish imkoniyati mavjud;

• innovatsion salohiyatni kuchaytirish — startap ekotizimi bosqichma-bosqich shakllanib borayotgan bo‘lib, innovatsion tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash orqali ushbu ko‘rsatkichlarni yanada yaxshilash mumkin;

• kadrlar salohiyatini rivojlantirish — kichik biznes ehtiyojlariga mos ixtisoslashtirilgan kasbiy tayyorgarlik va amaliy ko‘nikmalar tizimini kengaytirish dolzarb ahamiyat kasb etadi;

• ma’muriy jarayonlarni optimallashtirish — ro‘yxatdan o‘tish tizimining soddalashtirilgani tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga xizmat qilmoqda, shu bilan birga litsenziyalash va nazorat mexanizmlarini yanada raqamlashtirish hamda takomillashtirish qo‘shimcha qulayliklar yaratadi.

Ilmiy asoslangan tavsiyalar

Yuqoridagi tahlillar asosida quyidagi ilmiy-amaliy tavsiyalar ilgari suriladi:

• kichik va o‘rta korxonalar uchun maxsus “Kichik biznesni kreditlash fondi”ni tashkil etish hamda kreditlarning YAIMning 20 foizigacha bo‘lgan garov qismini davlat tomonidan kafolatlash mexanizmini joriy etish. Bu kredit resurslariga kirish imkoniyatini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi;

- har bir viloyatda kamida bittadan ixtisoslashtirilgan “Innovatsiya va startap markazi”ni tashkil etish hamda ularni IT Park Uzbekistan tarmog‘iga integratsiya qilish;
- ayollar va yoshlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash dasturlarini “Inklyuziv tadbirkorlik indeksi” asosida monitoring qilish hamda dasturlar samaradorligini baholash tizimini joriy etish;
- raqamli iqtisodiyot platformalarida kichik biznes subyektlari uchun subsidiyalashtirilgan elektron savdo xizmatlarini yo‘lga qo‘yish;
- “yagona darcha” tamoyili asosida faoliyat yurituvchi xizmat ko‘rsatish markazlarida barcha litsenziya va ruxsatnomalarni to‘liq raqamlashtirish hamda ularni rasmiylashtirish muddatini 24 soatgacha qisqartirish;
- “Kichik va o‘rta korxonalar reyting tizimi”ni joriy etish hamda moliyaviy shaffoflik darajasi yuqori bo‘lgan korxonalarga qo‘shimcha soliq imtiyozlarini taqdim etish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash inklyuziv investitsion muhitni shakllantirishning muhim institutsional asoslaridan biri hisoblanadi. O‘zbekistonda 2017–2024-yillar davomida amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar ijobiy natijalarni ta’minladi. Xususan, kichik va o‘rta korxonalar soni 44,7 foizga oshdi, bandlikdagi ulushi 78,4 foizga yetdi hamda ayollar va yoshlar tadbirkorligining iqtisodiyotdagi ishtiroki sezilarli darajada kengaydi.

Shu bilan birga, xalqaro qiyosiy tahlil natijalari O‘zbekistonda innovatsion startaplar faoliyatini rivojlantirish, kichik va o‘rta korxonalarning kredit resurslariga kirish imkoniyatlarini kengaytirish hamda malakali kadrlar salohiyatini yanada mustahkamlash bo‘yicha muhim rivojlanish istiqbollari mavjudligini ko‘rsatmoqda. Tadqiqot davomida ilgari surilgan maxsus kreditlash fondlarini tashkil etish, innovatsiya markazlari tarmog‘ini kengaytirish, raqamli inklyuzivlikni rivojlantirish hamda monitoring tizimlarini takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar ushbu yo‘nalishlarda samaradorlikni oshirish va mavjud imkoniyatlardan yanada unumli foydalanishga xizmat qilishi mumkin.Xulosa qilib aytganda, inklyuziv investitsion muhitni shakllantirishning uzoq muddatli asosiy omili kichik biznes sektorini nafaqat miqdoriy, balki sifat jihatdan ham rivojlantirishdan iboratdir. Bunda uning innovatsion salohiyatini kuchaytirish, hududiy qamrovini kengaytirish hamda ijtimoiy inklyuzivlik darajasini oshirish ustuvor ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. The Theory of Economic Development. Cambridge: Harvard University Press, 1934.
2. Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles. New York: Harper Business, 1985.
3. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
4. Development as Freedom. New York: Oxford University Press, 1999.
5. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1990.
6. Simeon Djankov, Rafael La Porta, Florencio Lopez-de-Silanes, & Andrei Shleifer. “The Regulation of Entry.” *Quarterly Journal of Economics*, 117(1), 1–37, 2002.
7. David Audretsch & Roy Thurik. “Linking Entrepreneurship to Growth.” *OECD Science, Technology and Industry Working Papers*, No. 2001/02, 2001.
8. OECD. *Financing SMEs and Entrepreneurs 2018: An OECD Scoreboard.* Paris: OECD Publishing, 2018.
9. World Bank. *Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies.* Washington, DC: World Bank, 2020.
10. International Labour Organization. *Small and Medium-Sized Enterprises and Decent and Productive Employment Creation.* Geneva: International Labour Office, 2023.
11. Shavkat Mirziyoyev. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi.* Toshkent: “O‘zbekiston”, 2021.
12. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-apreldagi PQ–3638-son qarori “Kichik biznes va tadbirkorlikni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. https://lex.uz/uz/docs/-4873144?ONDATE=27.04.2023
13. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son Farmoni “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”. https://lex.uz/ru/docs/-5841063

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. № 5 (2)

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz